

Drugim riječima: unutar „društveno“ određenog rada, Marxova misao o radu smjera, kroz karakteristične *clair-obscur* „realizirane i ukinute“ metafizike, *na apsolutni karakter rada*, na rad kao „konkretni“ apsolut, „supstanciju-subjekt“. Rad kao subjektivnost subjekta i trajna materijalnost materijala, a ne čovjek kao sam subjekt, stupa na mjesto Hegelovog pojma, u specifikaciji: duha, kao cjelini: ideje. Sam čovjek nije ništa nebitno: u svojoj biti on je potreban radu kao radnji, rađenju, jer povijesni sklop rada jest odnos bitka, biti čovjeka i bića dotjeran do uniformnosti, identičnosti bitka u bićima, bića u bitku; ali čovjek jest kao onaj koji jest, to jest: radnik, *po* radu, a nije prethodni tvorac rada i gospodar urađenih bića u razdoblju koje bi čovjek napravio iz praznog ništa.

Takav rad, kao nasljednik ideje o obratu metafizike, nije onaj rad koji valja razumjeti iz temporalnosti u smislu promjenljivog niza „sada“, toka „sada“. Samo se rad u obzoru robe (Ware), rad u političko-ekonomijskom smislu kao „trošenje“, „očitovanje“ itd., „radne snage“ ili „radne sposobnosti“ (Arbeitsvermögen), može razumjeti iz takve temporalnosti. Međutim, rad u smislu „vječne prirodne nužnosti“ posredovanja „mijene stvari između čovjeka i prirode“, rad u smislu „uvjeta egzistencije vjeka, nezavisnog od svih oblika društva“ (MEW 23, Kapital I, str. 54), stupivši na mjesto Hegelova „pojma“ ili: drugačije rečeno, „pojam“ ispostaviši se u Marxa kao „rad“ — ima temporalnost „stalnog“ sada (*nunc stans, eternitas*), što, uostalom izričito, iako s obzirom na konsekvencije nesvjetsko, kaže na citiranom mjestu sam Marx.

Kad bi u Marxa došlo do istovjetnosti vremena u tradicionalnom smislu (kao promjenljivosti i prolaznosti, toka, ili „loše beskrajnosti“) i rada kao bit-